

Якщо процес надходження премій описується наступним чином:

$$C_t = C^{\gamma}, \text{ то при } \gamma = -\infty, C_t = 0.$$

$$\text{Тоді } P\{T_u < \infty\} = P\{R < u\}$$

Висновки

Складно застосовувати страхові моделі з урахуванням інвестиційної діяльності за рахунок браку належної вхідної інформації на Українському страховому ринку.

Інші актуарні моделі досить добре моделюють ймовірність банкрутства страхової компанії, але за умови розгляду процесу надходжень страхових премій константою.

Для більш реального моделювання необхідно розглядати процес надходження премій також деякою стохастичною функцією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pergamebshchikov S. , Zeitouny O. Ruin Probability in the presence of risky investment
2. Gureev A.G. (1998). Bounds of Ruin Probabilities. Scandinavian Actuarial Journal. 2, 181-190.
3. Kalashnikov V. (1996). Two-sided Bounds of Ruin probabilities. Scandinavian Actuarial Journal. 1, 1-18.
4. Dickson David C. M. (1994). An Upper Bound for the Probability of Ultimate Ruin. Scandinavian Actuarial Journal. 2,131-138.

Надійшла 06.09.2010

УДК 331.108

ПРОБЛЕМИ ВАРТІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

С.А. КУЗЬМІНА, О.А. МУЗИЧЕНКО, О.М. ПАЛИВОДА

Київський національний університет технологій та дизайну

В статті розглянуто особливості оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності, їх специфіка та етапи комерційної оцінки інтелектуального продукту

Постановка проблеми (актуальність)

З підвищенням ролі людського капіталу та трансформацією праці в домінуючий фактор виробництва, наукові знання, інформація, відкриття та їх використання визначають ефективність виробництва, його конкурентоспроможність, зумовлюють динаміку економічного зростання підприємств та галузей національної економіки. Зростання ролі та значення інтелектуального капіталу загострюють проблему вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності, виникає необхідність врахування цінності всіх активів сучасних компаній на основі обліку всіх видів капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний внесок у розвиток оцінки об'єктів інтелектуальної власності здійснили: В.В. Глухов, С.Б. Коробко, Т.В. Марініна, П.Н. Цибульов, Н.Ю. Пузиня та інші українські та зарубіжні вчені. Адже за наявності розвиненої ринкової економіки потреба в оцінці вартості об'єктів інтелектуальної власності виникає за умов необхідності визначення майнових часток у статутному капіталі при злитті чи роз'єднанні організації, кредитуванні під заставу майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, страхування майна, що містить об'єкт інтелектуальної власності або надання дозволу на його використання шляхом ліцензування, здійснення процедури банкрутства, ліквідації підприємства, обґрунтування інноваційно-інвестиційних проєктів, організації комерційної концесії, тощо.

Метою дослідження є з'ясування особливостей оцінки об'єктів інтелектуальної власності та визначення етапів комерційної оцінки інтелектуального продукту.

Результат дослідження

Інтелектуальна власність – це результат творчої діяльності, об'єктами якої є не матеріальні носії, а ті ідеї, думки, міркування, образи, символи і т. ін., які реалізуються або втілюються в певних матеріальних носіях. (“інтелект” у перекладі з латинської означає пізнання, розуміння, розум).

Згідно з Законом України “Про власність” від 7.02.1991 р., розділ VI “Право інтелектуальної власності”, ст. 41: “Об'єктами права інтелектуальної власності є твори науки, літератури і мистецтва, відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, знаки для товарів і послуг, результати науково-дослідних робіт та інші результати інтелектуальної праці”.

Більш повний перелік зазначених об'єктів наведено в ст. 420 Цивільного кодексу України, яка називається “Об'єкти права інтелектуальної власності”, але цей перелік не є вичерпним і може доповнюватись новими результатами безмежної інтелектуальної діяльності людини. Наприклад, до інтелектуальної діяльності відносяться результати, які становлять комерційну цінність – секрети виробництва (“ноу-хау”).

На думку відомого українського вченого А.А. Чухна, “інтелектуальна власність є особливою формою власності, оскільки вона створюється творчою, інтелектуальною працею і є ідеальним творінням, що базується на матеріальних носіях”. “Особливість відносин інтелектуальної власності, – зазначає дослідник, – полягає в тому, що вони складаються з результатів інтелектуальної праці, тобто є наслідком творчої діяльності людини. Саме елементи творчості, як складові інтелектуальної праці визначають індивідуальний характер її продуктів і становлять якісний критерій відмінності інтелектуальної праці. Адже інтелектуальна праця за своїм характером є суто індивідуальною працею, втіленням індивідуальних особливостей людини, її здібностей і таланту” [6].

Дослідники визначають цю категорію як:

- власність на результати інтелектуальної діяльності, продукти розумової творчої праці, які відповідають вимогам чинного законодавства і мають правову охорону;
- систему відносин щодо привласнення ідеальних об'єктів, виражених в об'єктивованих інтелектуальних продуктах, втілених у науково-технічній та літературно-мистецькій творчості їх суб'єктів;

- права на результати розумової діяльності людини у науковій, художній, виробничій та інших галузях, які є об'єктами цивільних правових відносин у частині права кожного громадянина володіти, користуватись і розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності, що як блага нематеріальні зберігаються за своїм творцем і можуть використовуватись іншими особами лише за погодженням з ним, крім випадків, указаних в законі;
- результат інтелектуальної творчої діяльності, певним чином об'єктивований (втільений у певну об'єктивну форму), "сумісний" з матеріальним носієм, який може бути відтворений, вільно розмножений і відчужений від творця;
- відносини належності, володіння, розпорядження та використання продуктів інтелектуальної діяльності;
- сукупність виключних прав стосовно нематеріальних об'єктів (продуктів інтелектуальної праці), які мають економічну цінність і здатність вільно відчужуватись із урахуванням обмежень, встановлених з метою захисту особистих прав творців відповідних об'єктів та суспільства в цілому [4, 6].

Особливості оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності потребують визначення їх специфікації як товару особливого роду. Інтелектуальна власність, що є продуктом інтелектуальної праці, має принципові особливості, що вирізняють її від продукту, який має уречевлену матеріальну форму. Крім того, інтелектуальна власність традиційно відокремлюється в особливу область правових відносин. [1]

Можна визначити такі особливості об'єктів інтелектуальної власності:

- нематеріальність. Володіння інтелектуальною власністю означає володіння правом на його використання. Продукти інтелектуальної праці, на відміну від матеріальних об'єктів, якщо не забезпечуються спеціальною правовою охороною з боку держави, не в змозі приносити їх володільцям будь-який гарантований прибуток. Все це обґрунтовує також можливість нематеріального об'єкту інтелектуальної праці одночасно бути використаним багатьма суб'єктами господарювання;
- корисність. Це сукупність характеристик об'єкту, які визначають його вартість. Об'єкт інтелектуальної власності є об'єктом з яскраво визначеним індивідуальним характером, та, відповідно, є доволі обмеженим ресурсом. Проте споживча вартість продукту інтелектуальної праці носить потенційний характер та найчастіше реалізується пізніше з урахуванням умов виробництва або споживання;
- різnorodність, унікальність, неповторність. Немає двох абсолютно однакових об'єктів інтелектуальної власності. Продукт інтелектуальної праці не відтворюваний, тобто його відтворення в принципі можливе, але економічно – недоречне, тому що представляє собою дублювання, вторинне витрачання коштів;
- терміновість. Оскільки володіння об'єктами інтелектуальної власності – це володіння правами, більшість об'єктів інтелектуальної власності мають кінцевий термін строку служби, що визначено законодавством;

- знос. Він характеризує витрати придатності та зменшення вартості з різних причин. Продукт інтелектуальної праці є не споживаним продуктом в тому сенсі, що в процесі споживання він не зникає як матеріальний уречевлений продукт, а існує постійно як абсолютна цінність;
- необхідність управління. Будь-який об'єкт вимагає постійного управління. Об'єкти інтелектуальної власності як нематеріальні активи підприємства можуть приносити їх власнику суттєвий прибуток, працювати на зростання вартості підприємства за умови свідомого керівництва ними;
- низький рівень ліквідності. Об'єкти інтелектуальної власності неможливо швидко реалізувати за готівкові кошти. Складним є також процес передачі прав власності за умови обов'язкової реєстрації.

Оскільки продукти інтелектуальної діяльності як виробничий ресурс використовуються в господарському обігу, вимагають свого правового регулювання, виступають як власність, приймають участь в економічних процесах, приносять прибутки та впливають на всі фактори виробництва, виникає питання про товарну форму інтелектуального продукту, тобто повноправної участі їх в ринкових відносинах.

Існують певні труднощі та специфіка оцінки об'єктів інтелектуальної власності, це зумовлено тим, що:

- сфера використання створених об'єктів інтелектуальної власності часто не може конкретно та чітко бути попередньо визначеною;
- об'єкти інтелектуальної власності можуть слугувати джерелами створення нових інтелектуальних продуктів, що веде до збільшення їх корисності, при чому ймовірність подальших розробок має, як правило, більшу ступінь невизначеності;
- майбутня доходність нематеріальних активів в значній мірі невизначена;
- досягнення ефекту від використання нематеріальних активів вимагає відповідного матеріального забезпечення, тому доходність нематеріальних активів визначається можливістю інвестування;
- використовуючи в розрахунках економічні параметри конкретного об'єкту бізнесу, який містить ОІВ, необхідно зважати, що прибуток та дохід від цього об'єкту отримані не стільки за рахунок використання даного ОІВ, але й за рахунок багатьох інших активів та пов'язаних з ними факторів.

Економічне поняття вартості виражає ринковий погляд на вигоду, яку має власник даного товару або клієнт на момент оцінки вартості. Сплатена ціна може не співпадати з вартістю, що приписується цьому ОІВ іншими людьми, оскільки ціною є грошова сума, що вимагається, пропонується або сплачена в залежності від фінансових можливостей, мотивів або особливих інтересів конкретних продавця або покупця.

Для володіння вартістю об'єкти інтелектуальної власності повинні бути корисні, охороноспроможні, мати можливість бути відчуженими, вони повинні мати попит та обмежену пропозицію на ринку.

Існує декілька видів вартості, визначення яким надані у відповідних стандартах оцінки. Зокрема, важливо відмітити, що основні види вартості, які можуть бути застосовані до ОІВ, обов'язково потребують спеціальних зауважень.

Теоретичною основою системного підходу до оцінки є принципи, що формують найбільш важливі зовнішні та внутрішні взаємозв'язки.

Це дозволяє класифікувати принципи оцінки наступним чином:

1. Принципи, що відображають точку зору користувача.
2. Принципи, що пов'язані з ринковим середовищем.
3. Принципи, що відображають взаємозв'язки складових частин вартості.
4. Принципи найкращого та найбільш ефективного використання власності.

При оцінці інтелектуальної власності, як і будь-якого іншого виду власності, необхідно керуватися, з нашої точки зору, наступними методичними основами, що відображають основні принципи оцінки (рис. 1).

Наголошуючи на важливості використання результатів інтелектуальної діяльності як складової інноваційного процесу, нижче розглянемо можливості оцінки інноваційного проекту як об'єкту інтелектуальної власності.

Відомо, що процес введення інноваційного об'єкту в господарський обіг з прибутком та урахуванням покриття витрат на попередній науковий результат називають комерціалізацією. При цьому рівень комерціалізації може бути:

- позитивним, якщо розробник претендує на частину прибутку, від інноваційного проекту, яка покриває його попередні витрати;
- негативним, якщо розробник не може претендувати на частину прибутку, яка була отримана від реалізації інноваційного продукту;
- компромісним, коли розробник претендує на частину прибутку, але вона не компенсує його витрат на попередні результати. [1]

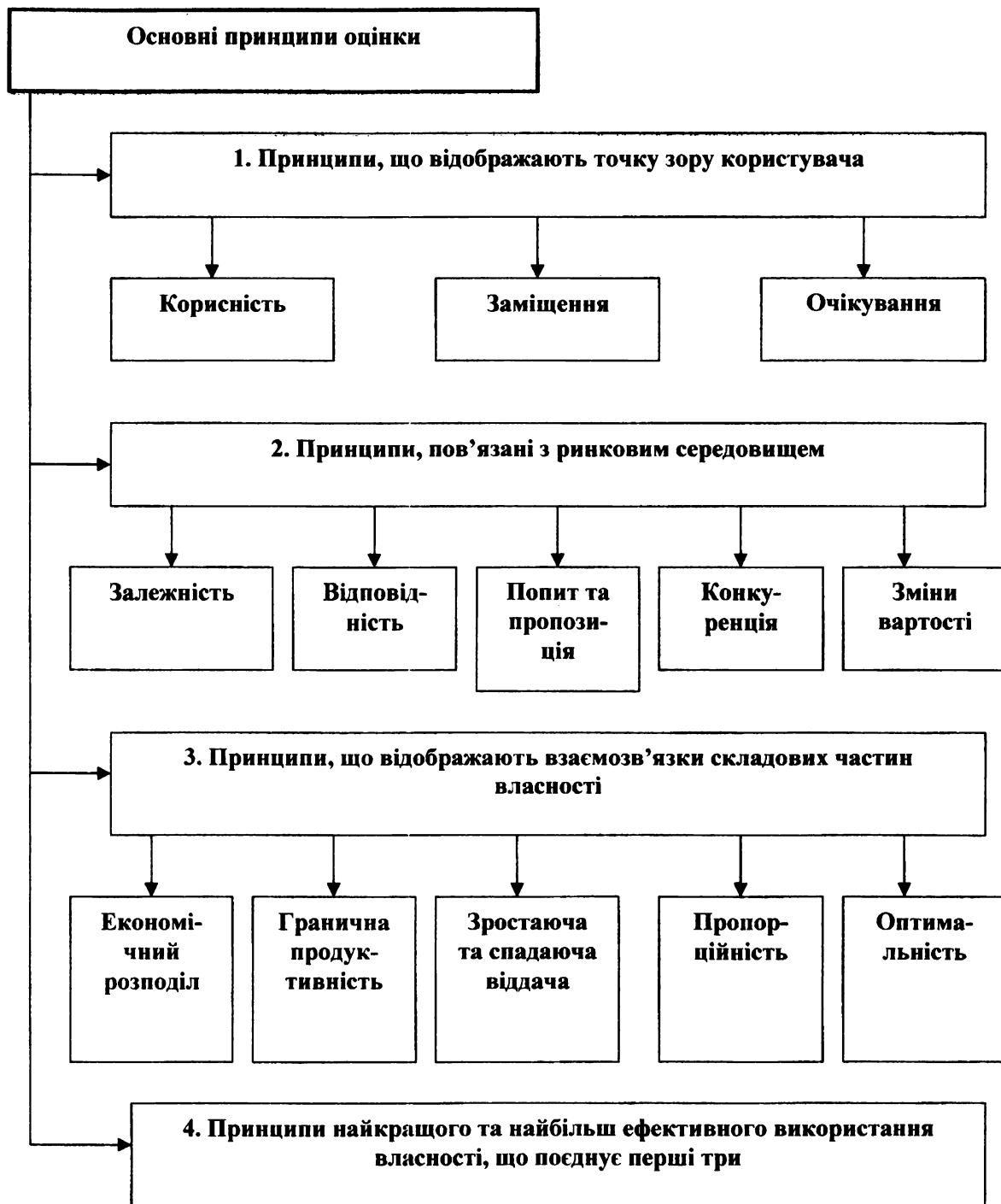

Рис. 1. Основні принципи оцінки інтелектуальної власності

Можна запропонувати таку схему комерціалізації об'єкту інтелектуальної власності (рис. 2):

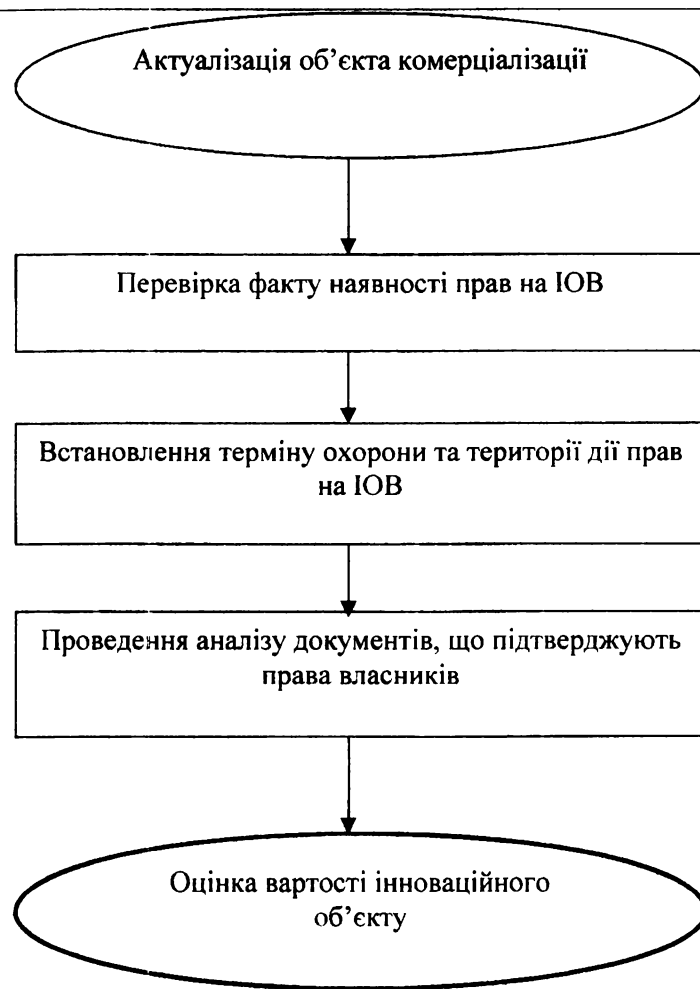

Рис. 2. Етапи комерційної оцінки інтелектуального продукту

Пропонуються наступні форми комерціалізації об'єкту:

1. Розробка – виробництво – ринок.

У винахідника є провідна ідея, але немає власних ресурсів для її розвитку, формування ринку та виробництва продукту.

2. Розробка – передача прав на ОІВ.

Фірма, що виготовляє продукцію у власній країні, шукає можливості виходу на інші ринки.

3. Розробка – створення спільного підприємства – ринок.

При цьому оцінка вартості інноваційного об'єкту може бути проведена шляхом використання одного з трьох нижче наведених підходів.

1) Підхід – «Монопольне ціноутворення». Власник науково-технічного знання, який має правову охорону, є монополістом на ринку, може продати свій товар за тою ціною, яку він вважає необхідною. Проте в реальності на ціну будуть впливати ринкові фактори, що визначають ринкову, але не монопольну ціну.

2) Підхід – «Витратне ціноутворення». Ціна визначається виключно величиною витрат на проведення НДДКР, а також отримання патентних прав.

3) Підхід – «Змішаний підхід». Передбачає використання обох стратегій. При оцінці нижньої межі ціни вибір надається стратегії витратного підходу, але разом з тим використовується методика, де при оцінці вартості технології вираховується реальний прибуток при введенні ОІВ в господарський облік.

До ринкових факторів, які впливають на ціноутворення технології, можливо віднести такі: стадію розробки науково-технічної новації, її правову охорону, її технічну та комерційну цінність, обсяг прав, що передаються, умови платежу, наявність ноу-хау, наявність патентного захисту та обсяг патентних прав, попит на ринку аналогічних рішень, можливість проведення технологічної допомоги, необхідність поставки сировини, матеріалів, спецобладнання, комплектуючих, тощо. [2]

Висновки

Таким чином, проведені дослідження щодо підходів до оцінки інтелектуальної власності дозволяє зробити висновок про те, що на теперішній час існують певні труднощі у виборі можливої оцінки результату інтелектуальної діяльності.

Не викликає сумнівів той факт, що інтелектуальна власність формує досить специфічний сегмент ринку, який в Україні вже існує. Проблема створення в Україні сучасного ринку інтелектуальної власності полягає в тому, що нині інноваційні підприємства, засновані на сучасних науково-технічних досягненнях, є далеко не головним чинником розвитку національної економіки. Вкрай необхідним для держави є запровадження підприємництва, заснованого на науково-технічних досягненнях, які мають попит на світовому ринку. Ефективне функціонування конкурентоспроможного ринку інтелектуальної власності неможливе без системи оцінки та обліку інтелектуальної власності. В Україні здійснені певні кроки до створення нормативно-методичної бази та організаційної структури, що забезпечує процес оцінки інтелектуальної власності. Головним у вирішенні зазначеної проблеми має стати прийняття закону щодо оцінки та оціночної діяльності об'єктів інтелектуальної власності. Відсутність нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних з необхідністю здійснення оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності, зумовлює необхідність розробки нормативних актів, які б визначали порядок оцінки таких об'єктів,

ЛІТЕРАТУРА

1. Пузыня Н. Ю. Оценка интеллектуальной собственности и нематериальных активов. – СПб.: Питер, 2005. – 352с.
2. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: в 3х. т. / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007.
3. Цыбулев П. Н. Оценка интеллектуальной собственности: Учеб. Пособие. – К.: Ин-т интел. собств. и права, 2005. – 192с.
4. Экономика знаний / В. В. Глухов, С. Б. Коробко, Т. В. Маринина. – СПб.: Питер, 2003. – 528с.
5. Федулова Л.І. Економіка знань. Підручник для ВНЗ/НАН України. – К.: Інститут економіки та прогнозування. – 2009. – 597 с.
6. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. – 513 с.

Надійшла 08.07.2010